

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 1.

У НОВОМ САДУ 1. ЈАНУАРА 1887.

ГОД. III.

ИЗГУБЉЕНОЈ НАДИ.

О последњи листак са увеле гране,
 Кад га јесен хладна са вихаром коси,
 И летећи с њиме кроз пустоши равне
 Далеко, далеко, у неврат га носи:
 Утрнута надо, мој увели листе,
 И тебе су тако отргнули веће.
 Са вихаром страшним, што надамном хуји,
 Срећа младих дана губи се и леће.
 Све, што мило беше у животу томе,
 Далеко се негде испред мене клоци,
 Као хучна река са високих гора
 Што пред собом храшће сатире и гони.

Ти једина само у сумору мрачном
 Вила си се ведре, као звезда јасна
 Кроз облаке тамне када зраком сине
 И весело небом затрепери красна.
 И светлошћу благом, на сну ил на јави,
 Лепше си ми некад прорицала дане;
 Моја звездо јасна, тебе више нема,
 Да са душе гониш облачине тампе!
 Све је пусто, немо, у поноћној сети
 Око мене сени витлају се, гоне,
 И летећи страшне некуда ме вуку,
 А вечерња звона, звоне, звоне — звоне!

Драг. Ј. Илијћ.

КАКО СЕ ЛАТИНЧЕ ОЖЕНИЛО.

СЛИКА ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ.

НАПИСАО СИМО МАТАВУЉ.

У једној заподини*) стрма брда збило се
 њешто више од педесет кућа. Под ти-
 јем сеоцем спушта се опет велика стр-
 мен, а с обје му стране, низа голе брчине ви-
 југају ривоточине, куда прољећем и јесени буче
 потоци. Даље, и на лијево и на десно, по дну
 главица, види се разасуто још два пута толико
 кућа. И ако ту нема долине јека, да житом
 уроди, оно, што је, питомо је и жушно, као у
 сред приморја. Ластвице су лијепо обрађене и
 ограђене; под међама ређају се дебели чокоти,
 смокве, трешње и шљиве. Куће су све махом
 у клак зидане и покривене тиглом, а има их,
 ако ће, и трећина на један таван. Еле, право
 приморско село, и ако је у сред Црне Горе.

Рекох: село, а право кад се рече, ту је
 више села, јер је више брстава. Тако је бар
 у Црној Гори. То, о којем говоримо, то је
 једно племе — чувено племе Грађани.

Онај буљук кућа, на ономе западу, оно су Кне-
 жевићи, најаче браство Грађанско — права
 »јачица«, како зваху стари Црногорци Јачица
 су и Липовци, јачица има и још, а богме има
 и нејачица у Грађанима. Једно ћу само тако
 браство напоменути, браство од три куће. Зову
 се... погодите, како? Не би човјек вјеровало,
 а истина је, зову се Црнојевићи. Јесу ли
 они патрајке старијех Црнојевића? Они мисле,
 да јесу. Па као и за што не би могли бити?
 Мало ли је — особито по Далмацији
 лага од старијех лоза господскијех! То је ма
 нас разбистрено. Грађани за ове куће су
 старосједиоци, да су их Грађани зачели и што
 је, по њихову мишљењу, највише чудно: никада
 тијех Црнојевића није било ни више ни мање
 од три куће. И у томе људи виде неки божије
 »знаменије« (тако баш чух од једнога Липовца).
 Јадно је њима било до скоро, једно што бјеху ста-
 росједиоци, а друго, још горе, што бијашу нејаки.

*) Заподина, запад, тераса. Нема у Вукову рјечи. М.

Грађани су на гласу као лијепи сој људски и као јунаци. Заиста љепших момака и одива нема у Црној Гори. Они се поносе, што су им стари, при крају прошлога вијека, угостили патриара Бркића. И Мали Шћепан бјеше се склонио међу њих, кад 'но беглербег Румелијски са сто хиљада војске прегази Црну Гору до Чева, гдје му пуче погибија. »Цар се сакри у село Грађане, а царицу*) Црногорци бране«, вели владика Раде.

Дакле ево што се догодило у Грађанима, отрагу неколико година.

На Петров-дан, о сунчаном заходу, изађе сердар Иван Кнежевић на своје пространо гумно више куће. Бијаше кратак, једар, румена лица и просиједих бркова. Заодио се сердар као да ће у сватове. По врх зелене доламе обукао токе, а за нас затакао двије леденице и нож. Чибук наслонио на раме, на чепука по гумну, па се устави и обрће око своје сјени, те на њој гледа, како му крај од пожнице стрши испод бока.

Њеко му се јави из браства:

»О, сердаре, ето нас на пошјед!«

»Хо'те, ваистину!« одговори он и сједе на два бубуља, стављена један врх другога уза стожину.

Док је напунио, дођоше њих четири, сви без намадана, па посједаше на плоче, испод коломата.

»Чудна розопека!« рече најстарији, њеки бркова, бришући рукавом чело. Оно троје момади и они почеше хукати и отирати се, као да бјеху дотрчали а не домиљели. Сердар помњиво намјешташе труд на кремен и омјераше огњилом, па рече: »Розопек ја, као и сваке године у ово доба!«

»А ти, стрико, обукао још токе... Чудим се, како се не растопиш под њима!« дода један понајмлађи.

Сердар стисну очи; чело му се набра, а обрве се поклониле. То ти је знак, да се наљутио. По што одби прве димове, загледа се у момче, па ће му:

»Ја сам, дијете, овако навикао, на данашњи год, а ви ако ћете и без гаћа, може ви бити. Ми стари Црногорци не мислимо, како ће нам бити угодније, него како љепше доликује... Растопити, као да сам од шећера! Чудно ли се бебуну данашња младост, боже!...«

Мали се запрвене, као да си га жеравом посуо. Другови да га прождру погледима, но се умијеша бркова:

*) слободу.

»Не карај га тако, сердаре, за малу ствар! Није мислио да те дира. Хајде, Лале, помири се стриком!«

Лале скочи на цмок Ивана у руку. Овај се одмах насмије и поглади га по глави. Такав ти бјеше. Срдит и милостив, за колико би се прекрстио. Прави »стари Црногорац«.

Сердар бјеше инокосан у кући. Осим стопанице немаше до унучића Ивана и шћер Дуњу. Дуњи баш доликоваше то име. Бијаше супшта здравина, као и отац. Повиша од њега, крупнијех црнијех очију, косе вилинске. Момци се шумке домицаху до сердареве авлије, да виде, кад би се чешљала. Вијенац, веле, мимо стегна. А кад би боса у кошуљи протрчала испред куће, тутњи, брате, земља испод њенијех ногу. Мали Иван оста од два мјесеца након оца, који погибе Дервиш-нашине године. Удовица умрије нагло. Тако, гласна кућа сердаровића умал се не угаси. Сва је староме нада, поред добра зета, оно чаме од пет година.

Заћуташе. Чекају млађи, хоће ли сердар што започимати, а он гледа у огањ на лули. Зачуше се кораци. Бјеше то још десетак браственика. Сви назваше, па се понамјестише: њеки на плоче, њеки прекрстише ноге на коломату. Веле, да им вјетрић пири у леђа. По што ту бјеше и постаријех, заврже се говор. Сердару се отвори шала. Поче да задијева час једнога час другога. Свима мило, јер он бјеше на гласу шаљивчина, домишљан, каква није било на далеко. Баш кад се он ухвати у коштац са њекиим подалим рођаком, њекијем Курјелом — таки му бјеше надимак — викну њеко између њих: »Прекидајте, ето ни сватова!«

Сви обрнуше главе пут »прекоточине«, па сви у смијех. Иђаше двадесетак подалијех Грађана, а иђаху један за другијем као сватови. То је знак, да иду ка главару на посјед. Сердар опет заже очи, али не што се љутио на њих, него на онога што их исмијаваше.

»Некате, некате! начините мјесто љуђима!« рече он и устаде.

Кнежевићи се збише сви на једну гомилу па поустајаше и они, кад се први гости примакоше.

»А гледај, бога ти, Латинче није најзадње, него међу њима!« опази онај исти ђаволан, што их сватовима назва.

»Немојте тако, ћецо!« брекну сердар. »Ако је међу њима, и доликује му. Ви знате, чији је он син?«

»А и он је, бога ми, лијепи ћетић«, рече

бркоња, »него га ми задијевамо, што нам је мио... Ама не ћемо, не ћемо овде!« ...

»Добро сте дошли!« викну сердар. »Ходите, браћо, и фала ви!«

Сви се ижљубише с њим и с осталијема, пак посједаше. Сад их је било око четрдесет на гумну. Дуња и мајка јој Добрица и мали Иван гледају с врата кутњијех. Жјенске се начетале иза ограда Кнежевића пак вире. Гомилице дјеце прекидоше игре, да се нагледају људи.

Гдје је данас сердарево гумно, бјеше од старине племенско збориште, па отац Иванов, сердар Мићун, поплоча и огради оно мјесто, те такога гумна нема сада на далеко.

Пошто се сви редом обредише, питајући се за здравље и за домаћу чељад и за даљу родбину, обрну се сердар к Латинчету.

Тако га момчадија прозва, јер бјеше бијел у лицу, танак, њежан, — збиља као латинче. Цраво му име бјеше Рако Липовац, сирота, јединак у мајке, од добре куће, син чувена јунака Леке Липовца.

Он сио на позидак, према сердару.

»А како си, Рако?«

»Добро, богу фала!« рече он и порумење.

»А задјевају ли те ова момчад, ја?«

»По мало!« вели он и осмјехну се преко воље.

»Бога ми га немају рашта задјевати по данас!« рече један Кнежевић.

»А што, за што по данас?« запиташе многи.

»За то, што је јутрос пред црвном одметнуо каменом свијема без Кићуна!«

»А је ли, ако бога знаш?« рече сердар радосно.

»Јест, бога ми, јест!« повика их гомила.

»А да ходи, да те загрлим!«

И сердар га цјелива у чело.

Он се усплахирио. Не зна, куда ће рукама, по таре усницу, и ако од брка ни спомена нема, а све стреца очима. Бјеше мио и на први поглед.

Е, многијем млађијем Кнежевићима па и Липовцима би криво.

»Треба виђети«, рече један, »јесмо ли се ми зазбиљ бацали, или тек онако, од шале.«

»Тако је, тако!« потврдише многи.

»Немојте сад шепртљити!« викну онај.

»Било нас је ту тридесет сведока. Сваки се од вас напрезао, да му очи штркнуту, па одбаци, те одбаци — без што није Кићуну.«

Наста ћутање. Сваки постарији помисли,

да би добро било пребацити говор на друго што, кад ли један Липовац поче:

»Ама чуда од њега, сердаре! По вас божи дан хода по овоме розонеку, а знаш рашта? Да поцрни. А не може никако да поцрни. Он ти не каже, но се изговара овијем онијем, али ја лијено знам, шта га наводи на то. Ми му се смијемо. Невјесте му завиде, што је онако господске коже. А по врх тога опет, сам се баца камена, скаче, трчи...«

»Евала му за то!« прекиде сердар. »Момак јакако! Биће он, што му је и отац био. Крушка ће под крушку!«

»Ако бог да!« прихватише њеки Липовци. Он се топијаше од радости.

»А сад,« вели сердар, »да сквасимо пусто грло!«

»Нећемо не, фала, не треба!« заграјаше сви.

»Хоћемо богме... О-о-о, Дуња! Донеси онај бардачић и оне гусле, чујеш!«

Заћуташе.

Цура донесе бардачић и купицу. Мали Иван узео у нарамак гусле. Она се постиђела и збунила, како ће међу толике људе да уђе, па хоће да дода ракију једном рођаку. Момци вичу: »Не ће нико, н'ак ти да служиш!« Сердар и он брекпу: »Служи, ђевојко, бре!« Да је мало ослободе, узеше малог Ивана међу се, па га грле и запиткивају. Она црвена као ружа, поче да обређује све по годинама и старјештву. Сваки наздравља сердару, а свакоме се отимљу очи напусту дјевојку.

Кад дође ред на Латинче... ама то не ћете вјеровати... сви умукли, а он рече гласно, разговјетно:

»Да бих се отровао, попио бих из те руке!«

Сви се скаменише од чуда. Како да то рече пред оцем, и још ко то рече? Стидљиво Латинче! Шта му би? Бог ти га знао! Сигурно тако му излети ријеч. Он се не стављаше ни чему, но попи, и пружи купицу, али цура побјегла. Виче је сердар: »Врни се, Дуња!« А јок. Умаче у кућу.

Латинче престрављено гледну око себе.

»Као да ти бегенишеш нашу Дуњу?« запита га мрко онај рођак, њезин вреник.

Њему би, као да га ко зашјепи по образу, па ће и он жустро:

»А као зашто је не бих бегенисао ја?«

»За то, што би те могла за пас задјенути, па трчати уз ове главице, разумјеш?«

»Би тебе а не мене, разумјеш?«

Побојаше се људи, да момчад не уљегне у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

крупне, те почеше разваћати их. Сердар обрну на палу. Један викну: »Умирите се оба. Би вас и једнога и другога над'рвала она, . . . онај тријес женски!«

»А да видиш, не би!« викну Латинче и устаде.

»То је лако видјети! Дозваћемо је па да се по'рвете!« рече онај.

Диге се граја и смијех. »Прекините, ђаволи, да сердар загусли!« вичу старији. Млађарија се кида од смијеха, видећи, како се Латинче кочопери. Вичу њеки: »Дозовите Дуњу... зовите Дуњу! Сердар ће допустити. А за што не? Нема ту срамоте, ни дао бог! . . . »Хо'ш, Лека, реци само, па да видиш!«

Он замаха рукама да утиче.

»Хоћу!« вели.

Кад видјеше, е се сердар смије, скочи њих десетина, па у кућу, по Дуњу. Изведоше је. Она се отимље — размахује својим снажним мишицама и отурује неке за два крока. Али навалили ђаволи, па је доведоше.

»Не дај ме, тата!« виче она кроза смијех.

»А да хоћеш, божија ти вјера!« вели јој он смијући се! »Хоћеш, зашто не, пошто смо сви вољни . . . Ха, де соколе, ти си шћер Ивана Кнежевића, море!«

Цура се на то уозбиљи, загледа се добро оцу у очи, па онда загрћући наелак рукаве, рече:

»Нека дође, де!«

Латинче извади пушку иза паса, баца капу, па потече к њој, на лединицу, испод гумна. Ухватише се.

Једанак она махну њим, као трском, али се он хитро дочека на ноге.

»Махни ти сад!« вичу му његови.

»А, Дуња, соколе!« вичу Кнежевићи.

Он не шће по пусти њу. Опер цура залуду махну њим на десно, пак на лијево. Он се хитро дочекује, као срндаћ.

»Лукав је он!« повикаше њеки. »Чека да се она измори, пак ће онда. А, Дуња, соколе!« викнуше њени сви у глас.

»А, Лека соколе! Не оброчи нас данас!« повикаше Липовци.

»Држи, Дуња!«

»Држ', Лека!«

»Држ'! држ'!

Он је притиште, што је боље могао, у намјери да је отпушти, да је збуни зар, што ли, али она у тај мах хитро поскочи на страну, замаха и . . . паде врх њега на ледину.

Већ што би, можете замислити. Не разу-

мије се, што ко говори, по се разлијеже гротхотни смијех. И Липовци давају вољу за невољу, па се смију. Рођаци Дуњини грле се и љубе. Латинче блиједо приђе ка стојини и ухвати је руком, па их стаде гледати свијех редом. Сердар се побоја, да се ово не изврне на злу и гору, па дохвати гусле и превуче гудалом њеколико пута. И одмах се умирише сви, јер разумјеше старога.

»Сједи и ти, Лека! Не једи се, кад је пала!« вели му сердар очински.

»Хоћу, сердару, но ти се овако молим за једну ријеч!«

»Да ну. Што је?« сердар ће ожимљући очима.

»Браћо!« поче Латинче. »Обали ме ђевојка, јелте?«

»Па јест!« рекоше њеки кроза зубе.

»Ја вељу, да није, но ме обали ђевојачка крв, а ко не вјерује, чик му га!« . . .

»Прекини, Лека, прођи се лакрдије!« вичу му његови.

»Ја не вељу ништа рђаво, но само питам: је ли мајка родила кога од вас, да се по'рве са мном, и ако ме ђевојка обалила?«

»Прођи се, не бестијај!«

»Који год хоће од Кнежевића, а ето вас као тријесова!« . . .

»Хоћу ја, ама с кољена!« викну Кићун љутито.

»Не, фала ти за то, него да се мунки огледамо!« . . .

Ухватише се.

Кићун бјеше најачи момак у Грађанима.

»Не сломи га, Кићуне!« подругују се браственици.

А бога ми не жаљаше Кићун Латинче, по упро из петнијех жила, да га повали. Удри, удри, ломи се, мотај се, док ти од једном Латинче одиже Кићуна па њим с бока о ледину . . .

»Би ли часове пријеваре?« запита строго сердар Кићуна.

»Не, бога ми, сердару, што јест, обали ме јуначки и аферим му га!«

»А да кад је тако, одмах се пољуби с њим!«

»Хоћу, валај!«

»И сви остали!«

»Хоћемо, валај!«

»И чујте ме лијепо! Ко овога момка по данас назове Латинчетом, узеше му се глобе педесет талијера, а поврх тога, образа ми мога, омјерићу му леђа увијем чибуком!«

»А ти, јадо, ходи к мени!«

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB

Загрли га.

»Знаш ли ти, да ја немах бољег пријатеља од твога оца?«

»Знам, фала ти!«

»Знаш ли ти, да Грађани немаху бољег ђе-тића од њега? . . . Па, па . . . онај . . . — поче кашљати — браћо, и ако је мимо црногорски обичај, али од мене не ће бити зазорно . . . Ово овако, баш као што није нико, ама ништа за то, би ли ти узео Дуњу?«

»Бих!« рече Лека престрављен.

»Е па пошљи сјутра стрица са прсте-ном, а?«

»Сретно, да бог да!« повикаше сви.

»Ама не реци кашње, да сам ти је ја на-метао, нити се рви с њом, и ако си Кићуна обалио!«

Липовци повадише пушке и изметнуше по једном. Момци зацјеваше. Прикупи се и сусје-ство, те заиграше орџ!

Дан их тек развоји.

О Госпођину дне вјенча се Лека са Дуњом.

* * *

Збогом! . . . Никада можда не ћу
Твој мили више чути глас,
Никада не ће рука моја
Грлећи тебе у самоћи
Расплести твоју густу влас;
Нити ће икад више моћи
Чаробна сенка тавне ноћи
У загрљају наћи нас . . .
И све то зашто? Ја сам знао:
Туга и радост — све је сан,

И док сам слатки санак снив'о,
С гордошћу ја сам очекив'о
Растанка нашег тужни дан.

Тако побожно факир пада,
Служећи верно Богу свом:
Свршетак игре смрт му спрема,
Ал он од смрти страха нема,
Него се гордо срета с њом.

Војислав.

НОВО ДОБА.

К О М Е Д И Ј А У Т Р И Ч И Н А.

ОД МИЛУТИНА Ј. ИЛИЋА.

Л И Ц А.

Тривун Тутимрак, богат трговац и народни посланик. Цвета, снаха његова. Стана, кћи Цветина. Милева, другарица Станина. Драгомир Красић, писар окр. суда. Алимпије Рипида, свршен богослов и вереник Милевин. Оцило Цифрић, бакалин. Станко Поноћ, трговац и председник збора. Никола Бећар, касалин. Филип Суша, механиџија. Дујан Просек, столар. Максим Лудаја, кројач. Марта, жена његова. Продан Комарац, бербери. Божа Пита, ковач. Никола Црвен-длакић, изасланик општин. на збору. Леја Вреланац, практикант начелства и изасланик полиције на збору. Шграбало,

уредник слободоумних новина из Београда. 1-ви грађанин. 2-ги грађанин.

Први чин у кући Максимовој и у кавани код „Спаваћивог лава“. Други у кући Тривуновој и Максимовој. Трећи у кући Максимовој и Тривуновој.

ПРВИ ЧИН.

ПРИЗОР ПРВИ.

(Соба мала, у којој један кревет, сто, на којем стоје наслагане књиге, чивилук и на њему висе: црн капут, панталоне, прслук. С десне стране прозор а спрџу прозора, сниже кревета, врата, што воде у другу собу. Врата с поља лагано се отварају и у собу улази Максим).

Максим. Нема никога! А кад сам пошао од куће, чини ми се, да је остао. Марта ми рече, да спава. (прилази другим вратима). Дошло ми је да зазидам ова врата! Изгледа ми, као да им је мајстор, кад их је правно, наменио, да играју неку сумњиву улогу. (слуша) Марта и Савета! Чујем, како се разговарају.

Узалуд сам дакле само долазио! А уз пут ми се чинило, као да ми неко предказање шапуће на уво: иди, иди! . . . Бадава, несрећа је, чини ми се у томе, што сам се овако матор оженио на узео лепу, младу жену и — без икакве големе користи — за дукат месечно! — пустио у кућу млада човека, па још човека научена, писара! Док њега писам примио у стан, све је ишло да не може боље бити, а откако се он усели у кућу, као да се и у мене уселио неки зао дух. Све ми изгледа, да Марта нешто сувише о њему приповеда, а ђаво би га знао, зашто ме то тако једи! Дошло ми је, да јој забраним сваки раз-говор са њим, али то у колико не би имало узрока, у толико би било нечовечно! Да откажем опет њему

у певреме собу, не би имало смисла. Шта ли би свет тек онда говорио, а можда би и он коју додао. Знам ја то. Па ипак овако не може остати, ако нисам рад да полудим. Чини ми се, да и сад понешто лудо бубнем у разговору. Али шта је то? Канда неко овамо долази? Чујем, да неко иде! Дај да се за времена склоним.

(На претима журно прилази вратима с поља, отвори их и судари се са **Проданом Комарцем**, бербериним).

Комарац (брзо улазећи). Слава Господу! Али сам се и журио! Ишао сам устопце за вама.

Максим (шапуће). Лакше, за Бога! (себи). Нисам рад, да нас Марта затекне овде.

Комарац. Нисам имао кад да вам јуче јавим, а управо, нисам ни стићи могао: целу сам варош обишао тумарајући од куће до куће, од дућана до дућана, од магазе до магазе, па сам се тако — ето — и задоцнио овде.

Максим (себи). Ђаво да га носи! Заборавио сам, да је глув.

Комарац. Послали су ме наши да вам јавим, да ће се данас држати збор у кафани код „Спавањивог лава“.

Максим (шапуће). Лакше, лакше, брате! Какав збор?

Комарац. Све се партије сложиле, да изјаве неповерење посланику, јер није како ваља бранио на скупштини народ. Наши су ме послали к вама: иди, веле, и кажи мајстор-Макси, да не одоцни. Крајње је време, да се опростимо госпoде.

Максим (радосно). Шта велиш, брате? Зар да их више никако не буде?

Комарац. Ниједног више! Тако смо се сложили.

Максим. Па баш да се сасвим иселе из ове вароши?

Комарац (достојанствено). Из целе Србије.

Максим. Врло добро, врло добро! (себи) Бар ћу се и ја на тако јевтин начин опростити овога мога —

Комарац. Па народ да узме власт у своје руке. Зашто, вели, и ми не би могли сами себи судити?

Максим. Врло добро, врло добро.

Комарац. Па шта је? Хоћемо ли ићи?

Максим. Одмах, одмах. (себи). Изгледа, као да ми и сам Бог иде на руку. (гласно). Сад ћу одмах. (прилази другим вратима).

Комарац. Ама куда ћете?

Максим. (важно). Да се опростим с Мартом.

Комарац. Шта имате да се опраштате? Неће ту бити ничега страшног. Казаћемо, шта желимо, па ћемо то ставити и написмено и послати у Београд министрима, да учине по жељи народа. Нема ту ничега страшног.

Максим. Али ипак, ипак, ако чују — а особито пандури. Није то шала, брате! Лебац им се узима. (Полази, у исти мах с поља се врата брзо отварају и унутра рупе: **Филип Суша, Никола Бећар, Дујан Просек**.)

Никола. До врага! Који вам је ђаво те се тако гурате? Умало се нисам заглавио на вратима. (хуче бришући се). Свега ме зној облио. Џаба ти било и те партаје!

Филип (себи). И овај брица увек мора први да уграби... Истина сложили смо се, али тек!...

Максим. Које добро? Изволите сести.

Никола (дувајући и бришући зној). Не могу да говорим, толико сам се задувао! Послали су ме наши, да вам кажем... Баш јака припека!

Филип. И мене опет наши.

Дујан И мене —

Комарац. Ја сам већ у име наших позвао мајстор-Максу као нашег човека и он је обећао.

Филип (себи) Проклети брица!

Никола (дувајући). Па свеједно сад, и онако смо се сложили да заједнички бранимо права.

Дујан. Да огласимо слободу —

Комарац. Да збацимо посланика.

Максим. Да се отресемо госпoде.

Дујан. (Максиму). Ко ти је то казао?

Максим (зачуђено). Па мајстор Продан.

Филип (заједљиво). И овај брица увек понешто крупно слаже.

Никола (полазећи). Та прекинемо сада свађу! Тамо ћемо се споразумети — напред!... Баш јака припека!

Сви (вичу). Напред, напред! (Рупе на врата тако, да Никола остане у средини те га, гурајући се, избаце напоље).

Марта (улазећи кроз друга врата). Шта је то? Каква је то ларма и вика у Драгомировој соби? Чекај да видим (прилази прозору). Гле! Максим са некаквим људима! Откуда он овде и куда ће? Чекај да га зовнем. (виче) Максиме, хеј Максиме! Не чује, оде! Али шта ће то бити? Цела се варош нешто устумарала а и Драгомир (гледа у кревет) канда ноћас није био код куће! Ево кревет стоји усипремљен, кас што је и био, а и обућу је обично остављао пред вратима, како не бих улазила изјутра у собу да га будим. Јутрос сам рано дошла и нисам их нашла, куцала сам на врата а затим и унутра ушла, али никога не затекох. Никада досада није ноћу остајао, увек је уредно кући долазио и одатле ишао у канцеларију на дужност, а сада — ето — изостао. Мора да је нека светковина у вароши, јер се цео свет нешто устумарао. Ах, све бих ја то знала, али ме јутрос Савета збуни приповедајући којеквеве новости, и ту од ње чух, да ће Драгомир да се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBS.RS

жени и да узимље за жену посланикову синовицу Стану. И он толико доба код нас у кући и ја то да не знам, већ из компилука да дознам! Чекај, осветићу се — а сад да видим, шта је то у вароши (прилази вратима, на која улази Драгомир, мало весео.)

Драгомир (мало заплеће језиком). Добро јутро, газдарице; а ви поранили, а?

Марта (заједљиво). Дошла да узем обућу.

Драгомир. Обућу? Нека, оставите то за други пут. Данас, чини ми се, неће ми требати, нећу никуд ићи.

Марта. Зар ни у канцеларију? Па онда шта вам је? Да нисте болесни? (себи). Изгледа, да је мало пијан.

Драгомир (заплеће). Готово... тако нешто.

Марта. Бледи сте, као да целу ноћ нисте спавали?

Драгомир. Шта ћу? Кад се није могло друкчије! Био сам на слави.

Марта. А ко је славио?

Драгомир. Тодор инџинир.

Марта. Општински инџинир? Онај матори, нежењени?

Драгомир. Зато није ни примао госте у својој кући по у кавани. Заиста чудан човек. Нисам га се могао отрести, пао у неки севдах па хоће да части. Вели: мораш остати, доклегод и ја седим, слава ми је... А он је седио, шта седио? Освануо! Па — ето — и ја.

Марта. Па онда реците ми, шта је то у вароши. Да није каква светковина? Цела се варош устумарала нешто.

Драгомир (зачуђено). Цела се варош устумарала? Не знам, можда слави.

Марта. Зар цео свет слави? (себи). Види се, да је прилично! (гласно). Заборавих да вас упитам: где сте се веселили?

Драгомир. Код „Беле мачке“ (себи). Тако рекоше, јер ја је богме нисам видио. Ето и сад ми нешто у глави кљуца. Бојим се, да се не осраотим, да не примети, да сам пијан.

Марта. Код „Беле мачке“. Та то је баш спроћу посланикове куће. Но то је лепо, ако вас је и он видио!

Драгомир. Па шта? Шта ми он може? Шта би се као ја имао њега бојати? (себи). Заиста, ако је видио а могао је видети!

Марта. (себи). Извесно је пијан! Сада ће бити најбоље доба! (претварајући се) Господине Драгомире, имала бих вас нешто питати, али —

Драгомир. Нема ту „али“. Говорите, слободно, све што вам на срцу лежи. (себи). Баш и ова газдарица пријатна женица.

Марта. Али се плашим, да вас не расрдим.

Драгомир. Сад сам већ постао радознао! Дакле, пожурите. (себи). Докле ме ноге нису издале! Ох и те врашке ноге. Обично у најсвечанијим тренутцима изневере човека. О томе би се дала читава књига написати.

Марта. Савета јутрос вели: цела варош говори — али ви рекосте да се нећете срдити?

Драгомир. Зашто бих се имао срдити? У вароши се и пре разговарало.

Марта. Зар о томе? И ви да ми ништа не кажете? Просите девојку и ја да не знам!

Драгомир. Девојку? То је занимљиво! Баш сам радознао.

Марта. Немојте се љутити! Цела варош већ о томе приповеда, како ћете се скоро оженити и да сте већ испросили.

Драгомир (тужно). Још је то далеко. Ко зна, како ће се све то свршити?

Марта. А као зашто? Мени је јутрос Савета приповедала, да Стана —

Драгомир. Ах!

Марта. Шта вам је. Што уздишете? Дакле, Стана је та, коју ви волите?

Драгомир. (узбуђено). Да ли је волим? О, питајте боље, да ли бих и часа могао живити а да замислим, да она неће бити моја. Свака мисао противна томе садржи у себи читав пакао! Да ли је волим? Питајте славуја, воли ли пролеће, питајте пролеће, може ли бити без славуја? Да ли је волим? Питајте — (посрне, хоће да падне. Марта га придржи, у тај мах врата се с поља отварају и улази Максим, који, кад их спази загрљене, стоји за часак упрепашћен).

Максим. Напако, шта је ово? Јуче да сам умрљо, данас не бих знао (потрчи, да их раздвоји вичући): Господине Драгомире, Марта, Марта, Драгомире! (раздвоји их) Шта је то? Господине Драгомире, зар сам то од вас заслужио? Марта, зар сам то од тебе дочекао?

Марта. (зачуђено). Откуд ти тако? И шта ти је те толико вичеш?

Драгомир. Да ли је волим? Цео свет нека устане, све је узалуд: срце моје само њу тражи.

Максим (значајно) Марта!

Драгомир (окреће се Максиму). Јесте, газда-Максиме, немам шта крити; ја је љубим из свег срца, из све душе —

Максим (окреће се Марти). Чујеш ли Марта! Од данас је свака веза између нас прекинута.

Марта. Каква веза?

Максим. Не будали, нисам ја луд! Не дајте нико ме, да ми под старост рогове патакне на главу.

Драгомир. Зар сте и ви противни? Зар и ви држите страну њеном чики?

Максим. Њеном чики?

Драгомир. Надувеној празноглавој мешини, што му је сво знање у кеси.

Максим (себи). Дакле ја „њен чика“. О, смоздио бих га!

Драгомир. Ако је и посланик! — зар је мало њих, који оду на скупштину а не умеју беле прословити, већ престављају, као у шаху, неме фигуре.

Максим. Тај канда говори о газда-Тривуну?

Марта. И о његовој синовици Стани, коју мисли да проси, а њен стриц није вољан.

Максим (заједљиво). Ваљан, додуше, младић! Једну бегенише, а остале грли!

Драгомир. Ох, кад се ње сетим, дође ми да цео свет загрлим и ижљубим! Како оно беше? (пева) „Љубав није шала“ —

Максим. Овај је канда пијан?

Марта. На посрнуо, и ја га мало придржала, а ти у исти мах уђе у собу —

Максим (себи). Не могу да разумем, да ли је ово лаж или збиља?

Марта. Целу ноћ није био код куће, освануо с Тодором инциниром. Слава му. Истом што је и дошао.

Максим. Дакле није био овде? (важно). Одсад више никог да не придржаваш, а сад идем — али не! Хајдемо заједно! Пошао сам у кафану код „спаваћивог лава“ на збор.

Марта. На збор! Какав збор?

Максим (важно гледајући Драгомира). Чуће се! (полази). Али — у путу ме срете пандур из суда, пита: јесте ли код куће?

Драгомир (уплашено). Шта? пандур из суда? па где је? молим вас, пустите га! Ето ти сад! Ово ме канда сасвим истрезни! Али — шта да радим? Шта да му кажем, зашто данас нисам у канцеларији.

Максим. Ја га тада запитах: зар он није у канцеларији? Он рече, није, а ја кад то чух, оставих друштво и одмах потр... (себи). До ђавола! умал се не избрбљах. (гласно) Запитах га, шта ће вам, а он рече да има неко писмо на вас. Знате, стар је човек па да не би чак овамо долазио, узех ја од њега (вади писмо из џепа) ево! (предаје му па се окреће Марти) а сад хајдемо у нашу собу, да узем што ситно да ми се нађе па да се пожури да не одоцним. (себи) Али ипак морам припазити!

(Одлази с Мартом у своју собу, у исти мах с поља се врата отварају и улази Леја Врељанац, практикант).

Леја. Добро јутро!

Драгомир (не видећи га завирује у писмо). Од кога ли је?

Леја. Добро јутро, господине Драгомире.

Драгомир (тргне се). Ко ли је то опет? А, ви сте? добро јутро! Али — кога тражите?

Леја. Дошао сам до мајстор-Максе, па погрешно ето — ушао у вашу собу.

Драгомир (гледа у писмо). Да, да!

Леја (себи). Али сам одоцнио! Ова моја хрома нога увек ми смета — а и г. началник требао ми је пре недељу или две дана јавити, па бих стигао свима да јавим, да не дођу на збор. (гласно) Да није отишао мајстор Макса?

Драгомир. Да, отишао (себи). Не може ништа да се распозна! Да видим печат.

Леја. Да није на збор?

Драгомир (љутито). Да, на збор.

Леја (себи). Одмах сам помислио, а и овај г. Драгомир изгледа ми неки црвењак, баш да га запитам. (гласно). А, да нећете и ви?

Драгомир (љутито за себе). Ово је до зла бога несносан човек! (гласно). Да, хоћу, хоћу! Само да нађем — шта оно беше? А, јесте! да нађем капу!

Леја (себи). Извесно га гризе савест, капа му на глави а он је тражи

Драгомир (пипајући се по глави). А, ево, нашао сам је! Збогом.

Леја (себи). Ово је важно! Одмах идем да јавим начелнику. (гласно) Збогом! (излази).

Драгомир. До ђавола! (отвара писмо). Боже, од Стане! (чита).

Драги Драгомире!

Ово неколико речи пишем на брзу руку, само да одговорим на твоја дојакошња писма. Ја те волим, али ти и то знаш, да другог од рода немам ван чике, коме су помрле и жена и деца и кога је мој покојни отац у своје завештању нарочито обвезао, да ми буде старалац и други отац и мајка, која друге деце нема ван мене. Мајка пак слуша све, што чика каже. Ствар је дакле наша у његовој руци. Оволико ти засада — као што рекох — на брзу руку пишем, да се знаш управљати, јер се данас готово цео свет дигао на чичу, па да не би ушао у какву салетку те тим убио за навек и теби и мени срећу, пошто је чика наирасит, те би нам могао у љутини целу ствар покварити. Нарочито се засада клопи којекаквих лармација каванских (стане). Гле! мора да ме је поћас видела па ми преговара. Ох! (чита). На ово, што ти рекох, у толико кеш више пазити, што ми се јавио просилац у лицу Оцила Цифрића, бакалина код „свињске њушке“, кога ми у осталом чика веома поштује. Ја ћу већ око мајке настати, да се ствар по нашој жељи сврши, а сад — Збогом.

Твоја до гроба

Стана.

Ово је сувише среће за један час! Колико је вре-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIET.RS

мена протекло од мог првог познанства са њом до овог другог писма! И како је то златно доба испретаностано драгим успоменама, а целу ту бајну слику крунише слика првог сусрета, првог познанства! То беше на беседи, коју је онда приредио школски одбор на св. Саву. Бејак очарап, кад је угледах међу њеним другама, чисту, светлу и веселу. У њеним паметним и као језеро бистрим очима огледаше се богатство њене чисте и невине душе. Од то доба прошло је доста времена. Ја сам се често пута у сличним приликама виђао са њом, и тада — немадох шта крити — хтедох јој ватреним речима исповедити своју љубав, али ипак, покрај свега пламена, који ме онда сагореваше, реч, којом јој хтедох исповедити љубав своју, смрзавала се на мојим уснама. Ја јој напоследку напишем писмо. У каквом сам се стању тада налазио, најбоље ће знати они, који ту, како да рекнем, грозницу, крстише са именом љубави! И — напоследку ова радост сада, коју не могу речма представити! Морам ићи, морам ма куд изаћи! У овој ми је соби тако загушљиво, а мени би требало ваздуха за груди и простора за моје идеале, (полази

па стане). Али, шта се наврзао овај Цифрић. Чисто ми је дошло да му главу разбијем. Увек се у оваким приликама нађе поаква хуља, да нашкоди поштену човеку. Али — избацићу га из седла! Него сад идем у кафану код „спаваћивог лава“, тамо некако, кад сам у шкрипу, боље размислим. Него — чекај! Мајстор Макса а и практикант Леја канда рекоше, да ће бити некакав збор, и то чини ми се баш код „спаваћивог лава“. Лепо би ми ишло, да наиђем тамо на какав политични збор, па још противу чике! Али не, не може бити! Мора да сам пречуо! Тамо до сада не беше никад политичког збора. Обично се састајали код „Беле роде“. Свеједно, заобићићу око суда, да ме не спазе, па — данас и онако морам бити болестан. — Отићићу код мог „спаваћивог лава“, да му само шанем на уво: „она ме воли“. Та једна реч, чини ми се, кадра ће бити, да га пробуди из мртвила — а ако застанем тамо какав збор, умаћићу! Нећу му ништа говорити, оставићу га, нека спава. А сад — збогом, ти моје блажено уточиште! (излази).

(Завеса пада.)

(Наставиће се).

О ПОНОЋИ.

Нежи харт'ја на мом столу,
Пером сам у руци:
Нема цјесме, нема мира
Мојој јадној муци.

Мјесец сјаје; рајским лицем
Лудо ми се смије;
Он зна можда, да у мени
Ноћас цјесме није.

Ој мјесече! Твом блаженству
Нема нигда сврхе;
Ти си надут кô каноник
Католичке цркве.

Ти си надут; па не мислиш,
Да се живит мора:
Тајна сила тебе води
По царству простора;

Тебе води, ка' што баба
Води лудо д'јете;
Сваки дан ти трбух расте
С беспослице свете.

На шта мислиш? Срећа твоја,
Ти памети немаш:
Ка' остали рајски створи
На небу зијеваш.

Али овдје на земљици
Други адет влада,
И ко неће да с' покори,
Тај треба да страда.

Па и мени овај адет
Баш по вољи није;
Зато срце нема мира,
Нит се лице смије;

Зато треба да с' утопим
У море таштина,
И да вапим плачним гласом:
Вина! Вина! Вина!

Јосип Берса.

ФИЛИП ВИШЊИЋ.

Сваком своје!

кадемијска дружина српских ђака у Бечу »Зора« увек је знала, славећи спомен великога српскога првоучитеља свега Саве, сетити се и других, који прославише српски народ својим трудом око књиге и просвете народне. Па ево нас обрадова својим племенитим закључком, да ће и ове године да прослави стогодишњи спомен, како се родио препородилац српске књиге Вук Стефановић Караџић. Наша омладина у »Зори«, дакле, прва прихвати предлог одушевљена поштовача Вукова, као и врлога ученика његова, професора А. Саудића. И право је.

Али с том прославом спојиће »Зора« и прославу једну, какве у нас још није било. Прославиће спомен правога народнога песника, певача и гуслара Филипа Вишњића.

Спомену тога песника посвећујемо ево и ми ове ретке, да би упознали шири круг српских читалаца с њим, ако смо и уверени, да посвећени знају за тога српскога Тиртеја, јер је о њему већ писано*).

Ко је, дакле, тај Филип Вишњић?

То беше слепац, али не од онаких, какве данас сретамо, где са капом под пазухом а с раширеним дланом дебраче и богораде за милостињу. Вишњић је са Тешаном Подруговићем обновитељ српске народне поезије, — оних класичних народних наших умотворина, на којима нам завиде туђинци, — и свакако један од најћенијалијих народних песника.

Он је понајодличнији представник читаве четврте епохе нашега народнога песинства, епохе, у којој се певају догађаји најновијега перијода историје српске, јуначки почетак српскога ослобођења. Ту епоху обележава Стојан Новаковић у својој историји српске књижевности овако: »У најновије доба у онолико више пада народна поезија, у колико више уплива задобија пробудени дух савремене образованости и књижевности и у колико се поред тога

више губи старинска вера и патријархално мишљење спрема живог обрта идеја и живота, који се у наше дане јавља.« Ту нема више оних старинских пројских бораба, где се земаљска снага надмеће са надземаљском моћи; нема средњовечних пустоловина, где се јунак одбија од својих дворова, да по вилајету чини чудеса од јунаштва. Па ако у овим песмама нема баш ни онога богатства боја и маште, којом се одликују песме наше старинске, њихова је најодличнија страна то, што стоје на реалном земљишту, одушевљавајући се истински понајвише за слободом против тираније, а црпући градиво из свога савременога живота.

Филипу Вишњићу јединому имамо да захвалимо, што су нам за вечита времена сачувана онако дивно славна дела оснивача српске слобоштине, бораца српских за ослобођење Србије на Мишару, Китогу, Ноћају, Салапу, Новом Селу, Чокешини, Прњавору, и т. д. Њему имамо да захвалимо, што су нам та имена не само остала сачувана за до века од заборавља, него, што казао Милићевић, постала још као освећена места, на која ће свакад тежити да дође Србин патријота. Па када овамо дође, може, сећајући се Филипа Вишњића, у праведном заносу родољубивих својих тежња ускликнути над оним светим гробовима својих отаца као оно велики светеки освајач, Македонац, сећајући се Омира, на гробу Ахилову: »Благо вама, кад за дела своја нађосте таквога прослављача!«

Од Филипа Вишњића присвојио је Вук једнаест песама.*) За све те зацело мисли Вук, да их је Филип сам певао. Филип сам, дакако, то не признаде. Али тому нема сумње. Што се тога тиче, карактеристично је, што Вук вели на стр. 31. у књизи свог издања од 1824.: »Да се ни новијим пјесмама не може управо дознати, ко је коју први пут спјевао, то није за чудо; али је за чудо, да у народу нико не држи за какву мајсторију или славу, нову пјесму спјевати, и не само, што се нико тим не хвали, него још сваки (баш и онај, који јесте) одбија од себе и каже, да је чуо од другога.«

Какова беше у Филипа свест о Српству, може

* Гласник, XX., стр. 237—243. — Кнежевина Србија, од М. Ђ. Милићевића, стр. 434., 469.—471. — Oesterreichische Revue 2. Bd. (Die serbische Epik, von Professor Dr. Miklosich in Wien) стр. 14. — Аксенат и метар јуначких народних пјесама, написао Миловој Шрепел, стр. 68. — Предговор к првом издању I. књиге Вукове збирке српских народних песама. — Србијанка Симе Милутиновића Сарајлије, III., стр. 74—75. — И можда још гдегод.

*) У новом издању Вукове збирке у књизи II.: песма 24. и 74.; у књизи III.: песма 14.; у књизи IV.: песме 24., 26., 28., 29., 30., 32., 33. и 36.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сваки видети, кад прочита његову песму о првом устанку на дахије, кад прочита и иначе ма коју од његових.

Но има једна згодица из његова живота, која га карактерише не само као песника него и као јунака, не само као песника него и као човека, који је умео браћу склонити не само песмом него и делом, који, »што каже ином, хоће и сам својим да потврди чином.«

Једном у Бадовинцима, прича песник »Србијанке,« за време првога српскога устанка, пред Луком Лазаревићем, Шабачким командантом, и пред свима другима старешинама рече Филип Луци: »Господару, не старај се, како да одбијемо Босанске Турке; него дај мени, да скупим стотину слепаца, па нам дај сваком по нека ждрепца, а у руке сабље; и напутите на нас турску војску. Ви пак окати хајдете за нама, да видите, шта ће од нас бити. Нека од нас буде што Бог да, само да и ми наше јунаштво учинимо, па макар пропали сви до једнога! Доста певамо чудеса и витештва, те дражимо браћу на погибију. Него да докажемо, да је и нама слатко умрети тако славном смрћу!« — Лука се на то грохотом насмеје, а војска се сва овесели и охрабри. »Кад слеп ово жели и овако говори, шта је остало за нас окате?« помислио је свак у себи.

Филип се родио године 1767. у селу Трнави, у Зворничкој нахији. Вишњићем се прозвао по матери, којој је било, додуше, име Марија, али је прозвали Вишња. После очеве смрти мати му се преуда у село Међаше близу Бељине. Ту у осмој години ослепи он од богиња. Као слепац брзо научи гудити, и певао је уз гусле разне песме, коју је где чуо, а примао је, гдегод је коју чуо.

У австријском рату 1787. удари велика несрећа на кућу и стричеве Филипове у Трнави. Турци се косну образа једне његове стриче. Стричеви то опази, те једнога Турчина убију, а другога обесе уларем с његова коња о шљиву. Зато после умру на мукама у Зворнику три Филипова стрица и један брат од стрица.

Како је Филип за то време живио, не зна се; али може се знати, колико је ова крвничка сила распаљивала у њему мржње спрам Турака. Та неодољива мржња поткрепљена песничким даром, који је још за ране младости своје показивао, и жестоком љубављу, која је пламтила у грудима његовима према свом Српству, — направи од слепаца револуционара,

направи га славним песником свога народа, да му се ево и данас слави спомен као правога великана и славиће му се, догод се буде умело признавати сваком своје.

У тридесетпрвој години ожени се девојком Настом из села Мртвице. И њу су обично звали Бела. С њом изроди леп пород, шесторо деце, од којих је 1817. било живо само двоје, Ранко и Милица.

До првих година овога деветнаестог века, каже Миљевић, (а по њему највише података о животу Филипову и пишем), певао је Вишњић само старе песме и старе јунаке, само оно, што је чуо од других. Сам ништа није смео да пева.

Кад букну 1804. у Шумадији српски устанак, допреше гласи о новим бојевима и преко Дрине. Кад Филип чу о новим захтевима српскога народа, о старим правима српске отаџбине, ули се у душу његову неки живототворни дах. »Од старине окрете он умне очи своје на садашњост и на будућност Србије, на све оно, што из тога може да изађе, — и струне његове сташе пратити песме, какве никад ничије гусле дотле нису пратиле.

»Филип је разаберао за сваки и најмањи случај, за сваку личност; где је шта било; ко је шта урадио; како и кад; па тек кад се о свем добро известио, махнуо је тананим гудалом и из његових уста полила се прва она дивотна песма Почетак буне против дахија.*)

»После је ишла све песма иза песме, лепша иза лепше, новија иза новије. Оне су све накит нашим народним песмама: све су смиље и босиље за гробове палих витезова, али се нама чини (вели Миљевић) она најдивнија, где Филип тера вране гаврапове, да Кулиновој кади кажу последњу судбину Турства на земљи отетој, на светој земљи наших прадедова.«

Филип је путовао по многим српским крајевима; пропутовао је скоро целу Србију у накрст. Певао је пред многим српским војво-

*) Починье овако:

Кад се шћаше по земљу српску,
По Србији земљом да се вртне,
И да друга настане судбина,
Ту кнезови нису ради сагнати,
Нит су ради Турци иза шћене,
Већ је рада спротиња раја,
Која глобе давати не може,
Ни трпнги турскога зулума, и т. д.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

дама, па и пред самим Карађорђем, али је с њим мало говорио.

Вук вели за Филипа, да је до 1813. год. једнако живио по српским логорима око Дрине, те ту, дакако, певао борцима своје и друге песме и соколио их; па је 1810. био у Лозници у муасери, кад су од Турака бранили Лозницу Богићевић Анта, Милош Поцерац и Бакал Милосав. Кад Турци 1813. опет обладају Србијом, и он с породицом својом пребегне у Срем, па се намести у селу Грку.

Кад се Вук по том 1815. бавио у Шишатовцу код својега пријатеља Лукијана Мушицкога, па чуо беше, да Филип зна лепих песама, особито из Карађорђева времена, додвори га у манастир, те онда препише од њега оне песме.

У Срему је Филип тако био лепо примљен и тако му добро било, да је стекао коња и таљиге, »и чисто се (каже Вук) био погосподио«. Гдегод би био дошао, људи су га због његових песама частили и даривали. Сина је свога био дао у Грку у школу.

Кад је Филип умрло, не знам, да ли се зна; али је умрло у Грку, где му и данас кости почивају. —

То је ето Филип Вишњић. Тога Филипа Вишњића спомен хоће омладина наша да прослави, и да му народним прилозима подигне надгробни споменик у Грку.

Мисао о споменику слепцу Филипу Вишњићу синнула је још пре више година у самому Српском ученом друштву у Београду. Одавно се хтело, да се на гроб његов стави мраморна плоча с натписом, какав заслужује Тиртеј српски. То није извршено Миљевић вели, по речима Јована Гавриловића, да се томе највише одупрло био један наш класични стихотворац!

За чудо је, да наши и »класичари« и »учењаци«, гдегод који, затупљиваху народне особине и гледаху, да утку све, чега нема у хексаметрима старинских љубимаца Муза и Грација или у књигама битија и светих отаца, — као да је прави онај класицизам шупља форма, љуска — док напротив свесни људи у других народа баш тим подмлађиваху свој народ, те му умну снагу појачаше!

Част нашој омладини, што зна, ето, кому треба одати хвалу, па то и чини!

На нама је, да јој се што боље одазовемо и да је потпомогнемо, како лепа њена намера не би остала празна!

Слава нека је спомену онога, који је, дакле, не само оставио потомству тако диван спомен свога доба, него и у оно бурно доба толико вредно својим савременицима, колико добри ђенији вреде своме роду!

Сваком своје!

—вић.

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

АЛЕКСАНДРУ САНДИЋУ

ПРИКАЗАО („ПОСВЕТИО“) ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

1.) Г. Т. Маретић у 50. бр. „Vienca“, пишући „филологичко иверје“, употребљује реч *нужда*. То исто чини и г. С. Лекић у својим „Примерима за латинске облике“ стр. 114. Ја држим, да је *нужда* реч стара словенска *нџда* и руска *нужда* и у српском језику не би се могла у оваком облику примити, као што се не могу примити ни ове старе словенске речи у овом облику: *одежда*, *нџда*, *sibus*, *кражда* *furtum*, *пишта* *trovat*, *рџда* *rubigo*, *вџда* *palpebra*, *жажда* *sitis*. Ове речи по законима гласовним српскога језика гласе: *јеђа*, *крађа*, *шиќа*, *рђа*, *веђа*, *жеђа*. Па тако и реч *нужда* морала би гласити по законима гласовним нашега језика *нуђа*, али нам није потребна, јер имамо у својем језику чисту народну реч, која гласи *невоља*. Истина у Вукову речнику има и *нужда*, да се говори у војводици по варошима; али на то се не можемо обазирати, јер

знамо, да је та реч ушла међу варошане од књижевника и свећеника, као што смо и реч *одежда* примили из цркве од свештенства. Кад није српска реч *нужда*, онда није добар ни придев *нуждан*, који употребљује и г. Т. Маретић у 49. бр. „Vienca“ стр. 782. *Нуждан* може се заменити чистом речју српском *погребан*.

2.) Г. Т. Маретић у 51. бр. „Vienca“ пишући о речи *тачка*, дошао је до кривога закључка. Он вели истина, да старој словенској речи *тџџка* одговара српска реч *тачка*, „али када говоримо *точка*, *точан*, то се ни мало не противи нашим говорним органима, јер глас *о* ми имамо у хиљадама и хиљадама речичи. Тако ево мислим, да сам разложио, да није ни мало зло писати и говорити *точка*, *точан*, наче је то конзеквентније од *тачка*, *тачан*.“ Г. је Т. Маретић велики поштовач Ђуре Даничића, а и ми нисмо

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мањи поштовачи његови, јер он нам је створио науку о српском језику, каквом се не може поносити ни једна грана словенска. Па ја држим, да је незаборављени наш Љура Даничић жив, да би осудио криви закључак г. Т. Маретића, који за собом повлачи врло рђаве последице. Истина је, што каже г. Маретић, да се оно *о* у *точка* не противи говорним органима нашим; али се оно *о* противи законима гласовним српскога језика. *Говорним органима* нашим не би се противило *о* ни у овим речима *савест*, *крепак*, *кроток*, *сладок*, *рож*, *соблазан*, али по законима гласовним српскога језика гласе те речи: *савест*, *крешак*, *кротак*, *сладак*, *раж*, *саблазан*, јер одговарају ст. словенским речима: *сѣвѣсть*, *крѣнѣкъ*, *кротѣкъ*, *сладѣкъ*, *рѣжъ*, *сѣблазиъ*. Па тако исто и *точка* по законима гласовним српскога језика мора гласити *тачка*, јер одговора потпуно старој словенској речи: *тъчка*. Па шта би у српском језику значила *точка* по етимологији? Не би значила ништа. Али за што да ми бегамо од речи *тачка* и да употребљујемо *точка*, кад је ми имамо већ у својем језику. Ми имамо у српском језику *тачка*, ако и не значи *punctum*, а оно значи *die Stütze z. B. der Fissole, Rebe*. Па за што не би *тачка* значила и *punctum*, кад долази од корена *так* у глаголу *такнути*, који ст. словенски гласи *тъкнѣти*. Па шта значи *punctum*, које долази од *pungo*, него *убод*, *додир*, као и српски корен *так* (ст. слов. *тъкъ*) у глаголу *такнути* (ст. слов. *тъкнѣти*). Од корена *так* добијамо реч *тачка*, која мора значити то исто, што и латинско *punctum*, кад знамо да долази од корена *так* у глаголу *такнути*. Каква нам је дакле невоља, да пишемо руско *точка*, те да се огрешимо о законе гласовне српскога језика, кад имамо већ у свом језику реч *тачка*, па онда *такнути*, *сиотакнути се*, *устакнути*, *дотакнути се* и т. д. Не могу дакле, да појмим, каква нам је невоља, да пишемо руско *точка* поред красне српске народне речи *тачка*? — Што сам овде казао за *тачка*, то исто вреди и за *веројатан*, ако нам је та реч потребна. *Веројатан* не сме се ни пошто писати, као што би хтео г. Т. Маретић, јер тим би се јако огрешили о законе српскога језика. Ко хоће да пише *веројатан*, томе су отворена врата да пише и *мјасо*, *свјаштеник*, *свјат*, *рјад* и т. д. А јесмо ли онда на правом путу? Не бр-камо ли онда свој језик са руским, као што су чинили наши стари пишући маклронски „славено-сербским“ језиком? То не сме бити, јер то није по науци, о коју се огрешио г. Т. Маретић у овом случају.

3.) Г. С. Лекић у својим „Примерима за латинске облике“ на стр. 135. пише *ионоћ* *media nox*. У Вукову речнику има *ионоћа*, али то ће бити шта-

парека погрешка. Та реч сложена ваља да гласи *ионоће* према старој словенској речи *полоуношти* којој потпуно одговара. Према речима *водокришке крижковиће*, *средоиошке* ваља да гласи и *ионоће*. А са истим наставком су и ове речи: *наручје*, *подгорје*, *подножје*, *подручје*, *приморје*, *узглавље*, *аролеће*.

4.) Г. С. Лекић у „Примерима за латинске облике“ I. део стр. 111. и II. део стр. 259. пише *хрвалиште*. У овој речи *х* нема места. Код гдекојега писца хрватскога долази *х* у речи *хрвање*, али то је *х* дијалектичне нарави. Свугде се скоро говори *рвати се*, а не *хрвати се*, па по томе и *рвалиште* а не *хрвалиште*. То нам сведочи и у Вукову речнику глагол *рвати се* и *рвалиште*, а нема *хрвалиште*. А по крај свега тога потврђује нам ово још стари словенски глагол *рѣвати*. Тако је исто дијалектичне нарави и *хрѣ* место *рѣ*—ст. словенски *рѣжда*.

5.) Г. С. Лекић у „Примерима за латинске облике“ I. део стр. 80. и 104. има *дубим*, *издубим* *savo*. Од глагола, који гласи у сад. времену *дубим*, мора инфинитив гласити *дубити*. Али *дубити* не значи *savare*, него *стајати узраво*, *aufrecht stehen*; а *savo*, *savare* каже се српски *дубем*, *дуисти* *aus-höhlen*, које одговара ст. слов. *длѣсти*, словеначки *долбсти*. Да несу „Примери за латинске облике“ школска књига, ја не бих оваке ствари ни спомињао, али за школску су књигу велике погрешке.

6.) Г. С. Лекић у „Примерима за латинске облике“ I. део стр. 227. пише *човечији* и у II. делу пише *дечији* стр. 287. и на многим другим местима. Код ове ствари малко ћемо се дуже забавити, јер *човечији*, *божији* пишу и наши врло угледни књижевници. Као што у развићу органске природе владају по Дарвину два главна закона, закон наслеђа и закон „прилагођивања“, тако исто и у развићу језика владају два главна закона, а то су закони гласовни и аналогија. Граматичари обично, што не могу да растумаче у језику по законима гласовним, веле да је изузетак, да је неправилно. Ја ћу пример навести Глаголи *видети*, *горети*, *триети*, *седети*, *летети* и т. д. имају у садашњем времену *видиш*, *гориш*, *триши*, *седиш*, *летиш*; а глагол *хотети* нема *хотиш*, него *хоћеш*. Дакле одмах се изводило, да је глагол *хотети* неправилан у неким лицима садашњег времена. Али кад се мало обазремо, наћи ћемо, да се облик *хоћеш* помешао међу глаголе пете врсте другог раздела, као што су *писати*: *пишеш*, *глодати*: *глођеш*, *штати се*: *шећеш се* и т. д. *Хоћеш* дакле није неправилан облик, него он се „прилагодио“ законима гласовним пете врсте другог раздела. Нема дакле у језику ништа неправилно, него све бива по законима гласовним и по ана-

логији. Ево други пример. У српском језику у *а*-врсти именске деklinације гласи датив јединице *жени, девојци, слуги*, а требало би да гласи у истом говору *жене, девојце, слуге* према старим словенским облицима *женѣ, слоуѣ*, јер по закону гласовном само после непчаних сугласних мења се *ѣ* на *и* као: *воли, дозни, пишти*, Хоћемо ли казати, да су срп. *жени, девојци, слуги* неправилни облици? Нећемо, јер у језику влада још један закон осим закона гласовних, а то је аналогија. Облици дакле *жени, девојци, слуги* помешали су се међу речи другог раздела, као: *воли, души, ирочи* и т. д.; т. ј. облици *жени, девојци, слуги* постали су временом по аналогији облика као што су *воли, души, ирочи*. Ја ћу навести још један пример. У *ѣ*-врсти у првом разделу гласи акузатив плурала *рабы, вѣкы, вѣгы, животы*, а у другом разделу после непчаних сугласних гласи акузатив плурала *кона, шѣа, цара, крама*. У српском пак језику помешао се акузатив мн. првога раздела са акузативом множине другог раздела, па гласи *робове, брегове, животе*, као и *коње, ораче, коначе*; т. ј. облици *робове, брегове, животе* постали

су по аналогији облика: *коње, ораче, коначе* и т. д. Једна једита реч задржала је стари наставак акузатива плурала по првом разделу, а то је *век*, који има у ак. плур. *веки*, н. пр. на *веки* (старо словенски *кѣкы*). Тако исто и адјектива, која су некад имала наставак *ијъ*, помешала су се међу адјектива, која имају наставак *јъ*. Не говори се данас *сомији*, него *сомли*; не говори се *рибији*, него *рибли*; не говори се *кравији*, него *кравли*; не говори се *шарањи* него *шарањи*; не говори се *моруњи*, него *моруњи*. Па по томе и *вучји, вражји, иасји, зечји, божји, врашји, човечији, дејји*. Та су адјектива постала по аналогији адјектива, као што су: *иванъ, трипуњ, никољ, јованъ, бањ* у *Вања-Лука* и т. д. Истина може се чути у говору и *човечији*, али се говори и *човечији*, па кад *човечији* испоредимо са *кравли, сомли, шарањи* и другим таквим речима, онда излази, да треба конзеквентно према тим речима писати и *човечији, дејји*. У Црној Гори не само да се не говори *и* у наставку *ијъ*, него после *ж, ч, ш* и само *ј* из наставка избацују, н. пр. *Божа* ти вјера, место: *Божи* ти вјера! (вид. Вуков речник.)

Л И С Т А К.

ПИСМА ВУКА СТЕФ. КАРАЦИЋА ЛУКИЈАНУ МУШИЦКОМ.

ИЗНОСИ НА ЈАВНОСТ МИЛИВОЈЕ К. БРАНКОВИЋ.

XXII.

Пречесњејши Господине,

љубезни и високопочитајемо пријатељу!

Писмо на Стојковића предао сам познатом човеку оданде; али, кад ће се послати, није ми могао казати, а кад ће одговор доћи, још мање: зашто курири се не шиљу сваке неђеље, него само кад се догоди посао за њи; а Стојковић није у Петербургу, него негде даље испод Одесе, од Петербурга даље него одавде у Петербург! А Стојк. не служи код колегије инострани дела, зато га они (готово) и не познају; тако Бог свети зна, кад ће му писмо Ваше доћи. Ако што од Стојк., варате се: Стојк. је рђав човек, а и среброљубив; био се оженио, па није са женом живио ни годину дана, него га жена оставила, и отишла на свој спалук, а он је сад тужи и ћера с њом процес! Стојк. је Статски совјетник (высокородіе) и бо. ат је врло, зашто за то живи; сад има некакву службу код мауга, ће се новци броје. — На кратко да Вам кажем, Стојк. је рђав и (при свој својој науци) луд човек! Мало га Србљи нијесу убили у Бесарабији: поклонили му Руси некакву пусту земљу, па он био дошао (с из-

лаганим писмом од Црнога Ђорђија), да води наше Србље, да их насели, да му буду робови; кад Србљи нијесу ћели да иду, а он им рекао, да ће их предати паши, а Србљи му рекли: Тамо њему матер и с пашом! Ти нити си нас извео од паше, нити нас можеш њему предати; а он онда рекао, да ће им изосијецати носове и уши, па и са Козацима оћерати преко Дњестра у Русију; онда Србљи повичу: „Коље, браћо!“ Тако ти се Стојк. окани Срба; а Губернатор му послје говорио, како је он, учен човек будући, таке ријечи народу говорити могао. (То је Ваша виша класа народа нашега!) Терлаића вале сви у Русији, да је био поштен човек.

Овђе је Тома Видак са сином; узео је Дрварову кћер за сина. Једанпут смо се готово свадиле за митрополита. Ономадне смо се разговарали (код Давидовића), ко ће бити владика: „Кенгелац, вели, неће никад“; а ја му рекао: „дакле сад је ред на Г. Мушицкога“. А он рече: „Чини ми се, не ће ни он.“ — Сад дакле можете судити, да он то из своје главе не говори. — Ту сад нема милости, нити помаже више молење и ласкање, него ваља зубе

показати, да се они Вас уплаше, и да се почну стиђети прескочити Вас; а то можете учинити само књижевним стварма. Само Вас молим (Ваше чести и славе ради), да не гледате на којекакве магарце, него да радите онако, као што би се допало ученим људма (н. п. Ајхорну и Ердеру и осталим онаковим); зашто видите, да свој богодани ум забадава чините рабом. Кад се смијемо сујеве-рију простога народа, не треба да сами будемо су-јеверни (у њекојим стварма). За што не бисте Ви у Српским одама узели моју ортографију са свим?

Кога се бојите, кад Вам ум каже, да онако треба? Немојте мислити, да ја нудим као Турчин вјером; не марим. Што и више сад пристане самном, то ћемо прије поставити темељ литератури; а што и мање пристаје, то је мени већа слава, што нијесу сви људи кадри мислити као и ја. — Видите, шта Вам Љубибратић каже за оде; и има право. Живот ода зависи од језика. — Већ сам Вам доста писао ово дана; сад Вам више нећу писати, док ми на сва ова писма не одговорите. Будите здрави!

У Бечу, на мученике 1820.

Вук.

К О В Ч Е Ж И Ћ

Г Л А С Н И К.

(XIV. Светосавска гимназијска беседа) биће ове године у дворани код „Јелисавете“ и то са овим распоредом: 1. „Дижите школе!“ од З. Ј. Ј. сложио Роберт Толингер, уз гласовирску пратњу пева мешовити лик гимназијски. 2. „La danse des elfes“, caprice brillant par J. Leubach (ор. 58.), свира на гласовиру гимназиста Јован Јовановић. 3. „Црногорац Црногорци“, од Буре Јакшића, сложио Зајц, пева мушки лик гимназијски. 4. „Учимо се!“ сложио Јован Иваншевић, пева дечији лик гимназијски. 5. „Царица Милица и Владета војвода“, народна песма, сложио Хорејшек, пева гимназиста Ђорђе Павковић и мушки лик гимназијски. 6. „Сети ме се!“ четворопев, сложио Ђуро Ајзенхут, певају гимназисте Светислав Петковић, Тодор и Стеван Николићи и Бошко Петровић. 7. „Мутан Дунав“, народна песма, сложио Толингер, пева гимназиста Тодор Николић и мешовити лик гимназијски. 8. „Песмом срцу —“ од Драгомира Брзака, сложио Јосиф Маричковић, пева мушки лик гимназијски. 9. „Српска народна игра“, за гласовир, на четир руке сложио Толингер (ор. 11. а.), свирају гимназисте Владан п. Војновић и Младен Симоновић. 10. „Славују“, сложио Толингер, пева мешовити лик гимназијски. — Гимназијским је беседама целъ тако племенита а и иначе су за тринаест ових година толико већ омилиле овдашњој и околној публици српској, да их зацело није потребе нарочито препоручивати.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Раја Павловић), члан краљ. срп. народног позоришта у Београду, певао је, као што „Србобран“ јавља, недавно у Загребу пред интвдантом тамошњег земаљског позоришта, пред одбором и пованом публиком тенорски парт, што иде уз прегијеру „Miserege“ у Вердијеву „Трговате“-у, и Бранков „Укор“ (да ли у Јенковој или Зајцовој композицији, то „Србобран“ не каже) те је звонким својим гласом задивно слушаоце. Загребачка позоришна управа рада је Павловића да ангажује, а „Србобран“ ту врло добро пита: зар се не би могао наћи ниједан меценат у Београду те да Павловића даде ишколовати и тако га сачува српској Талији?

(Први Србин цинкограф) је Марко Иваншевић, брат композитора Јована Иваншевића. Марко је изучио фотцинкографију код уметника Машека у Прагу. Судећи по

првом раду његову у „Јавору“, у њему смо добили ваљана уметника, који ће бити на корист и дику нашим илустрованим листовима и књигама. Нека му је у то име сретан рад!

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Народна библиотекарска браћа Јовановића улази већ у седму годину. Као седмо коло те библиотеке изаћиће јој свеске 145.—168. и то ће се у овом колу довршити прво и прво дела Јована Стејића, даље и главни део из историје Јована Рајића; наставиће се осим тога дела Стеријина а наћиће места у том колу и дело једно Лазара Лазаревића, од којег су у 91. свесци те библиотеке изашли „Пријатељи“. Од Словена заступљени ће бити Тургењев, Груђињевски, Бозџех и Јурчић; од несловенских пак писаца доћиће на ред Голдони, Шилер, барон Јожика и Трубех. Народна ће библиотека и даље излазити редовно сваких четирнаест дана а претплата за 24 свеске износи 3 форинта и 50 новчића. Браћа Јовановићи се одиста својски старају, да им народна библиотека буде уређена што само може бити савесније, и ми је се не можемо довољно напрепоручити. Та зазор је и срамота, да то предузеће нема више од десет претплатника те га издавачи само материјалним својим жртвама могу да одрже. Требало би да има одзива са свију страна, али јо, шта ћемо, кад српској књизи тако слабо прти. Хоћемо ли већ једаред дочекати и бољих времена?

— Одбор удружења јавних правозаступника у Београду покреће од ове нове године свој орган, лист за правне и државне науке, који ће под насловом „Бранич“ излазити дваред на месец у свескама од најмање два табака а по цену од 12 форината годишње овде за нас.

— Пожаревачки дечији лист „Родољуб“ престао је био излазити још пре два три месеца. Уредник његов, Јовић, јавља сад, да ће „Родољуб“ опет излазити и то под уредништвом Милана Убавкића а уз главну сарадњу пређашњег уредника, даље Св. Вучовића, Чика-Васе и Јована Поповића, у старом правцу и по стару цену. У „Новој Уставности“ разлаже Јовић, зашто је стари „Родољуб“ престао. Он је наше свој лист мислио да уступи учитељском удружењу а ово није пристајало на то, него је покренуло „Малу Србадију“ те се тако разишли.

— Тек смо пре неки дан добили 9. бр. „Гудала“, свеску за септембар. Главни је чланак у тој свесци намењен

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„Певачким дружинама нашим“. У том чланку Младен Живковић бојама црта доста чемерно стање наше in musicalibus и препоручује лекове, да се из саме те предигнемо, а као једно од најмоћнијих средстава, које би певачке дружине наше бујнијем животу, бржем и сигурнијем напредовању кренути морало, напомиње заједницу певачких задруга наших. Ваљало би позвани с пажњом да прочитају тај чланак и да усвоје корисне предлоге Младенове, како би се с успехом могло стати на пут сметњама, што су криве, „да певачке дружине наше не развијају свугде ону живу радњу, да истакнутој цели не спеше свугде оном снагом и оном брзином, коју пуни интереси наше уметности, пуни интереси народног живота и пуно вршење мисије певачких дружина изискују.“ — Уза тај девети број „Гудала“ додата је композиција Роберта Толингера: I. Ђулић („Ао, небо, плаво небо, —“) Змаја Јована Јовановића, самопев за тенор или сопран са пратњом ситних гудâ (тако се овде зове вијолончело, хармонијума и гласовира. То је 15. дело Толингера. Изашло је у красном и укуспом облику, као и сва досад издава Велико-Кикиндског певачког друштва „Гудала“. О самој композицији можемо за овај мах толико рећи, да се мотив одликује топлином и непосредношћу те је веран тумач дивних речи Змајевих. Но не можемо прећутати, да нас и нехотице подсећа на Шамисо-Шуманову „Frauenliebe“ и то баш на другу тамо песму „Er der herrlichste von Allen“. — Не мислимо тиме, боже сачувај, одрећи опробаном нашем младом уметнику оригиналност у изналаску; казујемо просто своју опаску. И био би несмисао, пребацити ту копирање, где већ сам склоп довољно сведочи самосталност у свајом обзиру. Најновије своје то дело посветио је Толингер Милану К. Петровићу, народном учитељу у Великој Кикинди. Из „Пабирака“ у том броју видимо, да се Толингер спрема, да одговори Јовану Иванишевићу на оно, што је овај у „Јавору“ прошле године замерио његовим „Пупољцима“. На корицама овог броја „Гудала“ под рубриком „Претрес“ стручњачки је оцењена Јенкова музика у „Марковој сабљи“. На крају те оцене има право „Гудало“, што вели, да је вокална и инструментална репродукција Јенкове музике у „Сабљи Марковој“ код наше народне позоришне дружине кадра оборити у прах лепо дело Јенково и да је „крајње време, да се попевке и гласба са народне позорице наше или збрише или да се учине расположења, која би публици бар наде дала, да ће се гласбене прилике једном већ бољем кренути.“

— Изашла је крајем прошле године у издању књижаре браће М Поповића књижица с натписом: *Najodabranije narodne pesme (uskočke i hajdučke)*. Ту су латиницом прештампане неке српске народне песме. Чијом дозволом та књижара развлачи туђу муку као пусто масло, нека одговара својој савести. Али јој се не може одбити на савест све, што чини. Тако на страни 17., у песми „Јанко од Котора и Мујин Алил“, стоји ово:

Уљудно молимо поштоване претплатнике, који су од прошле године остали дужни, да подмире свој дуг. Исто тако молимо остале претплатнике, да обнове претплату. — Администрација.

САДРЖАЈ: Изгубљеној нади. Песма Драг. Ј. Илића. — Како се Латинче оженило. Слика из Црне Горе. Написао Симо Матавуљ. — * * * Песма од Војислава. — Ново доба. Комедија у три чина. Од Милутина Ј. Илића. — О поноћи. Песма Јосипа Берсе. — Филип Вишњић. Од — вића. — Бранич српскога језика. Александру Сандићу приказао („посветио“) Јован Живановић. — Листак. Писма Вука Стеф. Караџића Лукијану Мушицком. Износи на јавност Миливоје К. Бранковић. Писмо XXII — Ковчежић. Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне белешке. — Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.

„Od Turaka malo tko pobježe
Osim kurva na kulašu Tale
I sa njime Tanković Osmane;
Od Hrvata malo tko pogibe.“

У оригиналу гласи последњи стих тај: „А од Срба мало ко погибе.“ Тако фалсификује српска књижара „код светог Саве“ српске народне песме, па забашурује и свој народносни придев и своју светосавску фирму, кад треба и од ког брата Хрвата ћарити два шестака. Карактеристично је, што је у нас једина „Застава“ то приметила, и у „Бранику“ у лиску божићнега броја Абуказем у шаљивим својим рамаграњима то оштро ошинуо, иначе се у Н. Саду нико није ни кренуо, — а овамо је чак далматински „Narodni list“ већ нашао за вредно, да, наравно, најтоплије препоручи ту књижицу и похвали браћу Поповиће из најчистије своје жеље „за — братством са Србима.“ Таку цену за братство нити тражимо ми од Хрвата, нити од своје стране дајемо. Још мање су наши вредни књижари учинили то из какве узвишене намере. Но што њих срце не боли, да се нашем народу у горњој Хрватској (где, као што је било тужбе с више страна, православна српска деца у својој цркви и апостола читају преписан латиницом, јер не знају своје ћирилице), тим иде на руку, да заборави и име своје, зар и листови наши да се чине тому невешти?

— С радошћу бележимо, да је наш увенчани и најомиљенији песник Змај Јован Јовановић намислио, да се одсада чешће јавља својим радом у „Јавору.“ И ми смо уверени, да ће се тому гласу искрено обрадовати сваки пријатељ наше књиже.

— У 1. броју „Књижевне smotre“ од ове године има врло повољна критика на Шест приповедака Л. К. Лазаревића. Критичар додуше нешто мало и приговара, али су ти приговори, као што и сам признаје, „посве незнатни.“

ЧИТУЉА.

Ракила Манојловића, рођ. Белеслијина, умрла је у 69. години својој 18. (30.) дец. прошле године у Суботици. Муж јој, Јован Манојловић, био је некад у Суботици градски подначалник. Она се родила у Сиригу у Банату. И она је оставила, поред своје породице, доста красних легата на добре цели, и то 5.000 фор. на једну стипендијску фондацију, с којом ће руковати „Матица Српска“ тако, да се та свота капиталише до 10.000 фор., па да се онда каматама издају стипендије ђацима у првом реду из Белеслијине породице, у другом реду сваком оностраном Србину ђаку без обзира на струку научну. Оставила је даље 400 фор. Суботицкој, 200 фор. Сиришкој цркви, да јој се поје годишњи спомен; градској болници 200 фор.; Суботичком срп. школ. фонду 200 фор. да се награђују ваљани ученици; срп. нар. позоришту 200 фор.; срп. певачком друштву Суботичком 100 фор.; — свега дакле 6500 фор. — Слава новој добротворци свога народа!